

Zdzisław Bieniecki

Międzynarodowe Sympozjum "Praha 1860-1960"

Ochrona Zabytków 25/1 (96), 47-53

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM „PRAHA 1860—1960”

Praha
1860-1960

W dniach 5—8 października 1971 roku odbyło się w Pradze Międzynarodowe Sympozjum poświęcone ochronie zabytków architektury i sztuki XIX i XX wieku „Praha 1860—1960”. Sympozjum zostało zorganizowane przez Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody (Praski oárodek państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody) wspólnie z Czechosłowacką komisją dla współpracy z UNESCO pod protektoratem ministra kultury ČSR dra Miloslava Brůžka i primatora (przewodniczącego Prezydium Rady Narodowej) stołecznego miasta Pragi dra Zdeňka Zusky. W skład 29-osobowego honorowego prezydium Sympozjum weszli przedstawiciele ministerstwa kultury ČSR, władz miejskich Pragi, kierownictwa biur urbanistycznych i architektonicznych, władz konserwatorskich, kierownicy praskich muzeów artystycznych, przewodniczący stowarzyszeń twórczych i zrzeszeń artystycznych, profesorowie sprawujący kierownictwo katedr historii architektury i sztuki na wyższych uczelniach Pragi i Brna, przewodniczący Czechosłowackiego Komitetu Narodowego ICOMOS prof. dr arch. Emanuel Hruška, jak również nestorzy architektów czeskich, a zarazem ostatni żyjący jeszcze przedstawiciele kierunków i twórcy dzieł będących m.in. przedmiotem obrad: prof. arch. Bohuslav Fuchs z Brna, obdarzony tytułem narodowego artysty ČSR oraz wyróżniony tymże tytułem prof. dr h. c. Jiří Kroha i prof. dr h. c. Oldřich Starý, posiadacze najwyższego czeskiego odznaczenia państwowego — Orderu Republiki. Stroną organizacyjną zajmował się 19-osobowy komitet przygotowawczy, złożony głównie z pracowników praskiego Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (Państwowego Instytutu dla rekonstrukcji zabytkowych miast i obiektów) z jego głównym architektem dr inż. arch. Vilémem Lorencem i Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody z udziałem przedstawicieli ministerstwa kultury ČSR, władz miejskich Pragi oraz innych instytucji, a także Katedry Teorii i Rozwoju Architektury Wydziału Budowlanego Wyższej Szkoły Technicznej w Pradze w osobach kierownika tejże Katedry prof. inż. arch. Jiřího Štursy i doc. dr Marii Benešovej. Komitetowi przygotowawczemu przewodniczył Zdislav Buřival, kierownik Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody — instytucji mającej największy udział w zorganizowaniu Sympozjum.

Miejscem obrad był, położony przy pl. Republiki w sąsiedztwie gotyckiej Bramy Prochowej, Obecní Dům (il. 1) — odpowiednik Centralnego Domu Kultury, a właściwie rodzaj kombinatu kulturalno-gastronomicznego, mieszczącego obszerną salę widowiskowo-koncertową, wielką i mniejsze sale zebrań, sale wystawowe, liczne salony recepcyjne i konferencyjne, a także dwie restauracje i kawiarnie wraz z zapleczem gospodarczym i pomieszczeniami pomocniczymi. Gmach, wzniesiony w latach 1906—1911 wg projektu architektów A. Balšanka i O. Polivki, a łączący w sposób eklektyczny elementy neobaroku z modernizmem i secesją, zachowany zaś w nie zmienionym stanie wraz z całkowitym wystrojem wewnętrznym i wyposażeniem ruchomym, stanowiąc jako całość swoisty eksponat architektury, sztuk plastycznych oraz rzemiosła artystycznego z czasów swego powstania i jako taki podlegający pełnej ochronie, stwarzał jedyne w swoim rodzaju tło i oprawę dla odbywania w nim obrad, znakomicie dostosowane do ich atmosfery i problematyki.

W Sympozjum wzięło udział ok. 200 uczestników miejscowych i 22 delegatów zagranicznych z 11 krajów (Austria, Bułgaria, Hiszpania, Jugosławia, Niemiecka Re-

1. Praha. Obecní Dům przy pl. Republiky (A. Balšánek i O. Polivka, 1906—11), widok ogólny

publika Demokratyczna, Niemiecka Republika Federalna, Polska, Szwajcaria, Węgry, Włochy, ZSRR). Polskę reprezentowali na Sympozjum: prof. dr Piotr Biegański — dyrektor Instytutu Podstaw Rozwoju Architektury Politechniki Warszawskiej, dr Zdzisław Bieniecki — pracownik naukowy tegoż Instytutu, konserwatorzy miejscy Łodzi — dr Antoni Szram, Poznań — mgr Henryk Kondziela i Krakowa — mgr Jerzy Kossowski oraz naczelny architekt Łodzi — mgr inż. arch. Janusz Mackiewicz.

Podczas czterodniowych obrad, odbywanych w godzinach przedobiednich, wygłoszono ogółem 27 referatów i w ostatnim dniu liczne wypowiedzi w dyskusji.

Pierwszego dnia, po otwarciu obrad i oficjalnych wystąpieniach przedstawicieli ministra kultury ČSR i primatora stołecznego miasta Pragi, przemówienie wstępne wygłosił kierownik Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Zdislav Buřival w imieniu organizatorów witając zebranych i wprowadzając ich w problematykę Sympozjum z położeniem nacisku na najbardziej palące zagadnienia. Kolejne referaty wygłosili: dyr. Václav Pletka (Okręgowy ośrodek opieki nad zabytkami i ochrony przyrody okręgu Czech środkowych, Praha, ČSR) — *Tło historyczne lat 1860—1960*, doc. dr Marie Benešová (Katedra Teorii i Rozwoju Architektury Wydziału Budowlanego Wyższej Szkoły Technicznej w Pradze, Praha, ČSR) — *Architektura czeska 1860—1960*, kand. nauk Jelena Andrejevna Borisova (Instytut Historii Sztuki Ministerstwa Kultury ZSRR, Moskwa, ZSRR) — *Zagadnienia ochrony, konserwacji i zachowania zabytków architektury rosyjskiej z końca XIX i początku XX wieku*, prof. dr arch. Emanuel Hruška (Wyższa Szkoła Nauk Technicznych Słowacji, Bratislava, ČSR) — *Od opieki nad zabytkami do ochrony i tworzenia środowiska bytowego*, prof. Salvador Tarrago Cid (Towarzystwo Przyjaciół Gaudiego, Barcelona, Hiszpania) — *Gaudi i zagadnienia dotyczące konserwacji jego dzieł architektonicznych w Barcelonie*.

W drugim dniu obrad referaty wygłosili: doc. dr arch. Mihály Kubinszky (Uniwersytet w Sopron, Węgry) — *Droga do architektury nowoczesnej na Węgrzech*, dr Emanuel Poche (Dział Architektury i Sztuki Stosowanej Instytutu Teorii i Historii Sztuki Czechosłowackiej Akademii Nauk, Praha, ČSR) — *Wartość architektury i sztuk plastycznych w Czechach okresu 1860—1960 w kontekście rozwoju światowego*, prof. dr Renate Wagner-Rieger (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wiedeńskiego, Wiedeń, Austria) — *Problemy dotyczące badań i konserwacji zabytków Wiednia pochodzących z ostatniego stulecia*, prof. arch. Jiří Štursa (Katedra

Teorii i Rozwoju Architektury Wydziału Budowlanego Wyższej Szkoły Technicznej w Pradze, Praha, ČSR) — *Poszczególne dzielnice Pragi i zagadnienia dotyczące zachowania wartości zabudowy mieszkaniowej i modernizacji aktualnej*, dipl. arch. Hermann von Fischer (Instytut Ochrony Zabytków kantonu berneńskiego, Berne, Szwajcaria) — *Zamki berneńskie pochodzące z okresu historyzmu i secesji w rejonie jeziora Thun*, Miroslav Volek (Praski ośrodek państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody, Praha, ČSR) — *Parki i ogrody pochodzące z okresu 1860—1960 oraz ich ochrona*, dr Dobroslav Líbal (Państwowy instytut dla rekonstrukcji zabytkowych miast i obiektów, Praha, ČSR) — *Ciągłość rozwoju architektury nowoczesnej w Pradze*, prof. dr h.c. arch. Jiří Kroha (Brno, ČSR) — *Komentarze do społecznego znaczenia ochrony architektury w Czechosłowacji*.

Trzeci dzień obrad wypełniły referaty: prof. dr Piotr Biegański (Instytut Podstaw Rozwoju Architektury Politechniki Warszawskiej, Warszawa, Polska) — *Specyfika kryteriów ochrony obiektów architektury okresu 1860—1960*, prom. hist. Miloš Pistorius (Praski ośrodek państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody, Praha, ČSR) — *Znaczenie ochrony zabytków czasów najnowszych i wiążące się z tym zagadnienia*, Jiří Pelikán i Ludvík Losos (Praski ośrodek państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody, Praha, ČSR) — *Technologiczne zagadnienia zabytków czasów najnowszych*, prof. dr inż. Ludwig Deiters (Instytut Ochrony Zabytków, Berlin, NRD) — *Kilka przykładów wartościowania i ochrony budynków z XX wieku w Niemieckiej Republice Demokratycznej*, mgr inż. arch. Jarmila Líbalová (Praski ośrodek państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody, Praha, ČSR) — *Działalność praskiego ośrodka państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody dotycząca ochrony architektury i dzieł sztuki oraz jej wyniki*, dr arch. Zdzisław Bieniecki (Instytut Podstaw Rozwoju Architektury Politechniki Warszawskiej, Warszawa, Polska) — *Poczynania w zakresie ochrony obiektów architektury okresu 1860—1960 w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Josef Pechar (Wyższa Szkoła Techniczna w Pradze, Praha, ČSR) — *Architektura XX wieku i zagadnienia odnoszące się do jej ochrony*, Libor Černík (Okręgowy ośrodek opieki nad zabytkami i ochrony przyrody okręgu Czech wschodnich, Pardubice, ČSR) — *Komentarze do wyboru i ochrony zabytków z XIX i XX wieku*¹.

W czwartym i ostatnim dniu obrad zebranych przedstawiono następujące referaty: dr Hans Müller (Instytut Ochrony Zabytków, Berlin, NRD) — *Utrzymanie obiektów budownictwa komunikacyjnego i opieka nad nimi w Niemieckiej Republice Demokratycznej*, mgr Anna Masaryková (Praha, ČSR) — *Znaczenie atmosfery kulturalnej pewnej epoki i zachowanie jej śladów*, prom. hist. Jana Horneková (Praski ośrodek państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody, Praha, ČSR) — *Zagadnienia dotyczące ochrony wnętrz pochodzących z okresu 1860—1960*, Antonín Hloušek (Sekcja Architektury Narodowego Muzeum Techniki w Pradze, Praha, ČSR) — *Zagadnienia dotyczące dokumentacji zabytków z XIX i XX wieku*, dr Antoni Szram (Miejski Konserwator Zabytków m. Łodzi, Łódź, Polska) — *Stan zabytków architektury i budownictwa przemysłowego w Łodzi i zagadnienia odnoszące się do ich rekonstrukcji dla celów nowego użytkownictwa społecznego*, mgr inż. arch. Alois Doležal (Centralne Biuro Architektoniczne, Praha, ČSR) — *Badania nad stylem miasta i budowli praskich pochodzących z XX wieku jako stanowiących źródło nowych trwałych wartości*.

Następnie odbyła się dyskusja, w której ze strony polskiej wygłosił wypowiedź mgr Henryk Kondziela (Miejski Konserwator Zabytków m. Poznania, Poznań, Polska) — *Problemy ochrony architektury najnowszej w Poznaniu (1850—1939)*². Wszystkie referaty i wypowiedzi w dyskusji, wygłaszane w językach narodowych lub po francusku bądź po niemiecku, były symultanicznie przekładane na pozostałe z czterech języków, którymi były: czeski, francuski, niemiecki i rosyjski.

Jak wynika z przeglądu wygłoszonych wypowiedzi, problematyka ich obejmowała

¹ Przewidziany w programie trzeciego dnia obrad referat: dyr. Viktor Baldin (Muzeum Architektury im. N. A. Szczusjewa w Moskwie, Moskwa, ZSRR) — *Nowoczesna architektura radziecka i jej ochrona* nie został wygłoszony z powodu nie przybycia prelegenta.

² Tekst, przewidzianej do wygłoszenia w dyskusji, wypowiedzi: mgr Jerzy Kossowski (Miejski Konserwator Zabytków m. Krakowa, Kraków, Polska) — *Monumentalna architektura eklektyczna wieku XIX-go w Krakowie* został nadesłany w przekładzie czeskim w terminie późniejszym i będzie zamieszczony w zamierzonej publikacji materiałów Sympozjum.

bardzo szeroki zakres, sięgający od zagadnień teoretycznych i estetycznych, poprzez historyczne (reprezentowane zwłaszcza w wystąpieniach większości delegatów zagranicznych) aż do praktycznych, zarówno w dziedzinie ustawodawstwa i poczynań organizacyjnych, adaptacji i modernizacji, jak też technologii i technik konserwatorskich. Ogarnęła też w szerokim zasięgu rozmaite dziedziny twórczości od urbanistyki i sztuki ogrodniczej, poprzez architekturę monumentalną, budownictwo użyteczności publicznej, mieszkaniowe, komunikacyjne i przemysłowe do wnętrz i stanowiących ich wyposażenie obiektów tzw. sztuki stosowanej i rzemiosła artystycznego. Zgodnie z czasowymi granicami tematyki Sympozjum mieściła ona również w sobie obszerny zakres kierunków artystycznych od historyzmu i eklektyzmu drugiej połowy XIX wieku, poprzez secesję i modernizm przełomu stuleci oraz funkcjonalistyczne i konstruktywistyczne nurty okresu międzywojennego aż do współczesnej twórczości powojennej. Tematyka referatów dała też okazję do wzajemnego zaznajomienia się z wciąż nie dość znaną drogą rozwojową architektury okresu 1860—1960 w krajach środkowo-europejskich (Czechosłowacja, Rosja, Węgry) z uwydatnieniem przejawów poszukiwania tzw. stylów narodowych, nawiązujących do rodzimych motywów historycznych i folklorystycznych, oraz odmian lokalnych, jak występujący w architekturze czeskiej lat bezpośrednio przed i po pierwszej wojnie światowej kierunek „kubistyczny” w kolejnych fazach jego ewolucji. Wielostronne naświetlenie głównego problemu — praktycznego urzeczywistnienia opieki nad zabytkami z okresu stanowiącego tematykę Sympozjum — umożliwiło ponadto interesującą konfrontację trudności stojących na przeszkodzie skutecznej ochronie w krajach o różnych ustrójach gospodarczo-społecznych. Ujawniło to z całą wyrazistością, że w krajach socjalistycznych największą przeszkodę stanowi niedostatek materiałów i mocy przerobowej przy spowodowanym gęszczeniem biurokratycznych przepisów bezwładzie organów zarządzania. Kraje kapitalistyczne natomiast borykają się głównie z trudnościami wynikającymi z tendencji do rozbiórki ze względu na możliwość zyskowniejszego wykorzystania gruntów przy bezsilności władz w warunkach nieograniczonej własności prywatnej i wysokich kosztów wywłaszczenia oraz wobec ograniczonej do oddziaływania na opinię publiczną działalności podejmowanej przez społeczne stowarzyszenia miłośników zabytków i organizacje kulturalne o zasięgu lokalnym. Wyomowną ilustracją wymienionych trudności stanowiły, przedstawione w referacie hiszpańskim, przykłady zniszczeń wynikłych z braku konserwacji jednego z czołowych dzieł Gaudiego — parku Güel w Barcelonie, a także sprawiające silne wrażenie swym przejmującym autentyzmem zdjęcia z przebiegu niedawnego burzenia słynnych hal paryskich Baltarda. Analogię niepożądanych następstw, wynikłych niezależnie od ich przyczyn ustrojowych, ujawniły demonstrowane w referatach austriackim i niemieckim, a spotykane nazbyt często i w Polsce, przykłady niewłaściwej modernizacji fasad przez upraszczanie ich drogą pozbawiania autentycznego wystroju przy wykonywaniu remontów bez zrozumienia dla wartości zabytkowej odnawianych obiektów. Na czoło obszernej problematyki obrad wysunęły się zagadnienia: wartościowania i selekcji oraz praktycznej realizacji ochrony biernej i czynnej przy uwzględnieniu adaptacji do użytkowania w zmienionych warunkach społecznych. Przebieg obrad ujawnił także ugruntowującą się powszechnie świadomość nieskuteczności ochrony jednostkowych obiektów w zwartej zabudowie miejskiej i wynikającej stąd konieczności otoczenia opieką znaczniejszych zespołów lub dzielnic, uznanych za strefy zabytkowe.

Przekonaniom swym uczestnicy Sympozjum dali wyraz w opracowanej uprzednio przez komisję wnioskową w składzie międzynarodowym i jednomyślnie przyjętej na zakończenie ostatniego dnia obrad „Rezolucji w sprawie ochrony zabytków kultury z XIX i XX wieku”, stwierdzającej zagrożenie i potrzebę ochrony spuścizny architektonicznej i artystycznej ubiegłego stulecia oraz zalecającej Komitetowi Wykonawczemu ICOMOS wystąpienie do UNESCO o włączenie problematyki zabytków z XIX i XX wieku do programu ochrony dóbr kulturalnych i o powołanie w ramach swych agend Międzynarodowej Komisji Roboczej dla ochrony kulturalnego dorobku tegoż okresu przy Czechosłowackim Komitecie ICOMOS z siedzibą w Pradze³.

Obrady zamknął kierownik Pražského střediska statní památkové péče a ochrany přírody Zdislav Buřival, w przemówieniu pożegnalnym dziękując w imieniu gospodarzy zebranym za uczestnictwo w Sympozjum, podsumowując jego wyniki oraz życząc powodzenia w osiągnięciu wspólnie nakreślonych celów.

³ Pełny tekst „Rezolucji” w przekładzie polskim zamieszczono w niniejszym zeszycie „Ochrony Zabytków”, s. 53—54.

Z problematyką obrad przedobiednich wiązał się program organizowanego w godzinach popołudniowych zwiedzania Pragi. Nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów między delegatami z rozmaitych krajów sprzyjały, odbywane przy okazji zwiedzania miasta, oficjalne przyjęcia i spotkania uczestników Sympozjum z przedstawicielami władz miejscowych. Pierwszego dnia delegaci zagraniczni wraz z komitetem organizacyjnym Sympozjum zostali przyjęci przez zastępcę primatora stołecznego miasta Pragi, akad. mal. Josefa Kiliána w pomieszczeniach reprezentacyjnych primatora, znajdujących się w pochodzącym z lat 1928—29 gmachu Ludowej Biblioteki Miejskiej przy pl. primatora dra V. Vacka. Spotkanie było połączone ze zwiedzaniem tychże pomieszczeń, zachowanych w nie zmienionym stanie wraz z pełnym wystrojem i wyposażeniem ruchomym, toteż jako autentyczny przykład ówczesnego kierunku w architekturze i sztuce czeskiej uznanych w całości za podlegające ochronie konserwatorskiej. Następnie udano się na zwiedzanie wystawy okolicznościowej „Praha 1860—1960. Architektura, výtvarné památky a jejich ochrana”, urządzanej z okazji Sympozjum w dniach od 9 września do 10 października 1971 roku w położonym nad Wełtawą pawilonie wystawowym Mánes. Wystawa, której autorami scenariusza byli Jana Horneková i Miloš Pistorius, a projektu plastycznego architekt Bohuslav Rychlík i malarz Zdeněk Ziegler przy dokumentarnej współpracy Milady Marečkovéj, była poświęcona zabytkom architektury i sztuki praskiej z ostatniego stulecia oraz ich ochronie, ukazanych w licznych wielkoformatowych fotogramach, uzupełnionych oryginalnymi fragmentami dekoracyjnymi, detalami i projektami obiektów przedstawionych na zdjęciach, a także meblami i sprzętami z kolejnych faz tego okresu, co znakomicie ożywiało ekspozycję, nadając jej zabarwienie autentyzmu. Wystawa, zorganizowana w układzie tematycznym, składała się z trzech głównych działów: architektury mieszkaniowej, architektury budynków użyteczności publicznej oraz ochrony zabytków architektury i sztuki z drugiej połowy XIX i z XX wieku. Pierwszy dział obejmował: domy czynszowe, wille i domki jednorodzinne oraz zbiorowe budownictwo mieszkaniowe. W zakres działu drugiego wchodziły: ośrodki kultury i społeczne, budynki administracyjne, banki, szkoły, budynki służące potrzebom zdrowia i higieny oraz socjalnym, budownictwo kultowe, hotele i restauracje, budynki o mieszanym przeznaczeniu, domy towarowe i hale targowe, budownictwo magazynowe i techniczne, dworce kolejowe, mosty, mała architektura i elementy wnętrza urbanistycznych, budownictwo wystawowe, zespoły urbanistyczne, regulacja Wełtawy, zieleń miejska, dzieła plastyki monumentalnej oraz plastyki nagrobnej i cmentarze. W dziale trzecim pokazano przykłady ważniejszych przedsięwzięć konserwatorskich, podejmowanych przy obiektach z okresu 1860—1960, a także restaurację Zamku Praskiego. Trwałą pamiątką wystawy jest jej ilustrowany katalog, opracowany przez autorów scenariusza, a opatrzonej przedmową Elišky Veseláj i wstępem Zdislava Buřivala.

Popołudnie drugiego dnia wypełnił objazd miasta, połączony ze zwiedzaniem nowszych dzielnic o przewadze zabudowy z okresu objętego problematyką Sympozjum, stanowiących dawniej odrębne organizmy miejskie, z czasem włączone w obręb Pragi, jak: Vinohrady, Nové Město, Vyšehrad i Smichov. Objasnień udzielał prof. inż. arch. Jiří Štursa, kierownik Katedry Teorii i Rozwoju Architektury Wydziału Budowlanego Wyższej Szkoły Technicznej w Pradze. Następnie udano się na zwiedzanie, położonego na znacznej wyniosłości na peryferiach Pragi, osiedla domków jednorodzinnych — Baba, projektowanego we wczesnych latach trzydziestych przez najwybitniejszych ówczesnych architektów czeskich i stanowiącego doskonałą ilustrację tendencji w architekturze czeskiej owego okresu. Wieczorem tegoż dnia delegaci zagraniczni mieli możliwość wysłuchania koncertu Praskiej Orkiestry Symfonicznej, który odbył się w sali koncertowej gmachu Obecni Dům, będącego zarazem miejscem obrad Sympozjum.

Trzeciego dnia godziny popołudniowe poświęcono na zwiedzanie wnętrza ważniejszych obiektów praskich, pochodzących z okresu wchodzącego w zakres tematyki obrad. Szczególne zainteresowanie wzbudziły wnętrza teatru Narodni Divadlo (Josef Zitek i Josef Schulz, 1868—81) ze znakomicie zachowanymi apartamentami reprezentacyjnymi, przylegającymi do dawnej łoży cesarskiej. Objasnień udzielała Jarmila Brožová, prac. nauk. Historycznego Muzeum Sztuki w Pradze. Następnie zwiedzono zbiór modeli architektonicznych, wchodzący w skład Narodowego Muzeum Techniki, a mieszczący się w krużgankach przyziemia dawnego Domu Inwalidów w dzielnicy Karlin, co dało zwiedzającym możliwość zapoznania się z tym imponującym, aczkolwiek nie w pełni zrealizowanym założeniem barokowego zespołu budowli (Kilian Ignaz Dientzenhofer, 1731—37). Z kolei obejrzano, znakomicie usytuowane na górującym

nad miastem wzgórzu Vitkov, monumentalne Mauzoleum Narodowe (Jan Zázvorka, 1929—32) ze wznoszącym się przed nim konnym pomnikiem Jana Žižki (Bohumil Kafka, 1950). Na zakończenie tegoż dnia odbyło się w godzinach wieczornych spotkanie z ministrem kultury ČSR, drem Miloslavcem Brůžkem, połączone z przyjęciem wydanym we wzorowo odrestaurowanych pomieszczeniach XII-wiecznego dworu panów z Poděbrad i Kunštátu przy ul. Řetězovej na Starym Mieście — w znacznej części zachowanego romańskiego budynku mieszkalnego, w którym znajduje się również stała wystawa wykopalisk i przedmiotów znalezionych przy pracach konserwatorskich oraz ich dokumentacji naukowej.

Uzupełnieniem Sympozjum był objazd naukowy po wschodnich Czechach i południowych Morawach, zorganizowany w dniach 9—12 października 1971 roku z myślą o zapoznaniu delegatów zagranicznych z bardziej interesującymi przykładami twórczości czeskiej z okresu stanowiącego przedmiot obrad. Kierownictwo naukowe objazdu sprawowali prof. inż. arch. Jiří Štursa i doc. dr Marie Benešová, która też udzielała wyczerpujących objaśnień o zwiedzanych obiektach.

Pierwszego dnia trasa objazdu wiodła z Pragi do Mladá Boleslav, gdzie obejrzano secesyjno-modernistyczny gmach teatru (J. Králík, 1910—11), reprezentujące kierunek zwany neoplastycyzmem, wczesne dzieła Jiřego Krohy z początku lat dwudziestych oraz współczesne budowle powojenne (J. Döbert). Następnie udano się do miejscowości Nymburk, gdzie zwiedzono należące do kierunku „purystycznego” krematorium (B. Feuerstein i B. Sláma) z końca lat dwudziestych. Program pierwszego dnia zakończyło zwiedzanie miasta Hradec Králové ze szczególnym uwzględnieniem zabudowy z okresu międzywojennego (J. Kotěra i J. Gočar).

Drugiego dnia z Hradec Králové skierowano się na Nové Město nad Metují, gdzie zwiedzono renesansowy zamek o wnętrzach w znacznej części przekształconych przez ówczesnych właścicieli na początku bieżącego stulecia w stylu secesyjnym z elementami opartymi na ludowych motywach narodowych (D. Jurkovič), a zachowanych w nieskażonym stanie wraz z całkowitym wyposażeniem ruchomym. Następnie udano się do miejscowości Blansko, gdzie zwiedzono mieszczące się w miejscowym zamku muzeum żeliwa artystycznego z licznymi wyrobami i architektonicznymi detalami żeliwnymi, datującymi się od początku XIX wieku. Z kolei przez Slavkov (Austerlitz) i Prace, gdzie obejrzano secesyjny pomnik-mauzoleum (J. Fanta, 1905—11), wzniesiony w stulecie stoczony na tym miejscu w 1805 roku, historycznej bitwy trzech cesarzy, uczestnicy objazdu przybyli do Gottvaldova.

Przedpołudnie trzeciego dnia wypełniło zwiedzanie Gottvaldova ze zwróceniem uwagi głównie na powstałe w latach międzywojennych z inicjatywy znanego przemysłowca Baty budynki produkcyjne i biurowe, szkół i internatów oraz kolonie bliźniaczych domków robotniczych. Z Gottvaldova trasa wiodła na Luhačovice — miejscowość kuracyjną o interesującej architekturze, łączącej rodzime motywy ludowe z wpływami angielskimi, a cechującą się barwnością drewnianych elementów konstrukcji szkieletowej i ozdób ceramicznych oraz wczesnym zastosowaniem pustaków szklanych (D. Jurkovič, 1904—10). Następnie przez Holešov, gdzie zwiedzono mieszczące się w barokowym zamku z 1659 roku muzeum wyrobów z giętego drewna od pochodzących z pierwszej połowy XIX wieku mebli o formach biedermeierowskich, poprzez secesyjne aż do współczesnych, udano się do Brna. Dzień ten zakończyło przyjęcie wydane dla uczestników objazdu w nowoczesnym hotelu „Continental” (Zdeněk Rihák, 1964).

Godziny przedpołudniowe ostatniego, czwartego dnia objazdu zajęło zwiedzanie Brna. Rozpoczęto je od obejrzenia terenów targowych z ich licznymi pawilonami od najwcześniejszych (Emil Králík, 1928) do niedawno wzniesionej centralnej hali kopułowej o rozpiętości 85 m (Ferdinand Lederer, 1958). Następnie uczestnicy objazdu mieli możliwość zapoznać się z pochodzącymi z lat międzywojennych dziełami wybitnego architekta brneńskiego — Bohumila Fuchsa, jak zespół zabudowań żeńskiej szkoły z internatem „Vesna” (1929—31) o wczesnym zastosowaniu układów poprzecznych, doskonale rozwiązany w trudnych warunkach usytuowania wąskiej staromiejskiej działki hotel „Avion” (1927) i gmach d. Banku Morawskiego (1930—31), wyróżniającej się pionierskim ukształtowaniem fasady zapowiadającym ściany kurtynowe.

Szczególne zainteresowanie zwiedzających wzbudziła Villa Tugendhat — wczesne i jedyne z istniejących w środkowej Europie dzieło Mies van der Rohe z lat 1928—30.

Budynek, usytuowany nad stromo opadającą skarżą, na której rozciąga się obszcny ogród, a wzniesiony przez jednego z najzamożniejszych ówczesnych przemysłowców czeskich z użyciem niezwykle luksusowych materiałów, mimo adaptacji na szpital dziecięcy i pozbawienia pierwotnego wyposażenia ruchomego, zachował się w nie zmienionym stanie, toteż rozważane jest obecnie odrestaurowanie tego cennego obiektu i przeznaczenie go na muzeum architektury współczesnej. Po obejrzeniu nowych osiedli mieszkaniowych i jednolitej w eklektycznym charakterze zabudowy miejscowych plant, powstałych w latach 1860—70, udano się w godzinach popołudniowych przez Zdár nad Sázavou do miejscowości Zelená Hora, gdzie uczestnicy objazdu zapoznali się z gwiazdzistym założeniem odpustowego kościoła św. Jana Nepomucena (Giovanni Santini-Eichel, 1719—21) o świadomie wprowadzonych motywach neogotyckich, jako z wczesnym przykładem historyzmu w architekturze czeskiej. Kolejnym celem na trasie objazdu była Kutná Hora z jej zabytkowymi budowlami z okresu gotyku i baroku, skąd w godzinach wieczornych powrócono do Pragi.

Na szczególne uznanie zasługuje niezwykle sprawna organizacja Sympozjum i objazdu naukowego oraz serdeczna gościnność i opieka okazywana delegatom zagranicznym. Zamierzone jest opublikowanie pełnych materiałów Sympozjum, obejmujących teksty wszystkich referatów i wypowiedzi w dyskusji oraz rezolucji końcowej. Sympozjum praskie, stanowiące pierwsze w skali międzynarodowej spotkanie poświęcone ochronie dzieł urbanistyki, architektury i sztuki stosowanej z okresu ostatnich stu lat, stało się nie tylko okazją do pożytecznej wymiany doświadczeń i poglądów oraz do wielostronnego naświetlenia złożonej problematyki takiej ochrony, ale przez oparcie jej na zasadach współpracy międzynarodowej w ramach organizacji o zasięgu światowym pozwala również oczekiwać realnych sukcesów na wciąż niełatwej drodze do osiągnięcia celu przyświecającego uczestnikom tej ważnej narady.

Zdzisław Bieniecki

REZOLUCJA W SPRAWIE OCHRONY ZABYTKÓW KULTURY Z XIX I XX WIEKU

Uczestnicy Sympozjum poświęconego ochronie zabytków sztuki z XIX i XX wieku „Praha 1860—1960”, zorganizowanego przez Praski ośrodek państwowej opieki nad zabytkami i ochrony przyrody od 5 do 8 października 1971 w składzie międzynarodowym w Pradze, Czechosłowacja, we współpracy z UNESCO, pod egidą ministra kultury Czeskiej Republiki Socjalistycznej i primatora stołecznego miasta Pragi,

— witają inicjatywę organizatora — Ośrodka opieki — zwołania tego ważnego spotkania, które stało się w takim rozumieniu pierwszą okazją do wymiany doświadczeń i poglądów odnośnie ochrony współczesnych zabytków sztuki i kultury, jak również innych zabytków i które przyczyniło się do wyjaśnienia punktów widzenia i potrzeb;

— oceniają z wdzięcznością i uznaniem starania, jakie Czechosłowacka Republika Socjalistyczna i jej stolica — Praga poświęcają ochronie zabytków nie tylko epok dawnych, ale również z XIX i XX wieku.

Uczestnicy Sympozjum, między nimi liczni przedstawiciele Komitetów narodowych ICOMOS i specjaliści z 11 krajów europejskich, uważając po generalnej linii ochronę zabytków kultury z XIX i XX wieku za pilną, przyjęli jednomyślnie następujące wnioski w celu udzielenia poparcia realizacji ochrony:

1. Uważają za pilne zadanie wzmożenie ochrony zabytków architektury, sztuki, techniki lub o innym znaczeniu kulturalnym z XIX i XX wieku, ponieważ ochrona taka jest zagadnieniem aktualnym na skalę światową;

2. Istniejące doświadczenia wykazują, że zabytki kultury z tego okresu znajdują się w stanie poważnego zagrożenia, zwłaszcza z przyczyny często spotykanych stanowisk utylitarystycznych, które pozostają w sprzeczności ze znaczeniem dla kultury. Wszelkie dalsze odkładanie ochrony przedstawiałoby sobą możliwość ich zniszczenia, a przez to niepowetowane straty ważnych dokumentów ewolucji w jej ciągłości i zni-